

Hazai Lászlóné¹ – Dobák Imre²

A tudományos munka szerepe a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat életében

*The Role of the Scientific Work in the Life of the Special Service
for National Security*

A Nemzetbiztonsági Szakszolgálat fennállásának évtizedeire visszatekintve működésében különösen fontos szerepet kaptak a különböző tudományterületekről származó ismeretek, és maga a tudományos gondolkodás. Az alapvetően szolgáltató, támogató feladatkörrel rendelkező nemzetbiztonsági szolgálatot a külső szemlélő általánosságban a fejlett technológiák és rendszerek szakavatott szervezeteként azonosítja. A technikai irányokon túl – feladatrendszeréből adódóan – azonban rendkívül széles azon területek köre, amelyekhez tartozó tudományos ismeretek nélkülözhetetlen módon megjelennek. Jelen tanulmány, az eltelt 30 év tükrében a tudományos munka és a kutatások, valamint a tudományos gondolkodás egyre inkább meghatározó jelentőségére kívánja a figyelmet felhívni.

Kulcsszavak: nemzetbiztonság, Nemzetbiztonsági Szakszolgálat, tudomány, kutatás-fejlesztés

Looking back over the decades of the Special Service for National Security (SSNS), the knowledge from different disciplines and scientific thinking have been particularly important in its operation. The outside observer generally identifies the SSNS, which has an essentially supportive role as a qualified organisation of advanced technologies and systems. However, besides the technical dimensions – due to its tasks – there is an extremely wide range of fields in which scientific knowledge is indispensable. The study would like to draw attention – in the light of the past thirty years – to the increasing importance of scientific work and research, and scientific thinking.

Keywords: national security, Special Service for National Security, science, research and development

¹ Hazai Lászlóné dr., Nemzetbiztonsági Szakszolgálat, kutatásért felelős főigazgatói megbízott.

² Dr. Dobák Imre, Nemzetbiztonsági Szakszolgálat, Tudományos Tanács.

Bevezetés

1990 elején új nemzetbiztonsági struktúra jött létre hazánkban, amely 2020 elején immár harmincéves múltat tekint vissza. Ebben a harminc évben a magyar nemzetbiztonsági rendszer meghatározó szereplőjeként volt jelen sajátos, összetett feladatrendszerével a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvénnyel megalkotott Nemzetbiztonsági Szakszolgálat (a továbbiakban: NBSZ, illetve Szakszolgálat).³ A szervezet 1996-ban történt megalakulását követően, folyamatos fejlődés, rekonstrukciók, átalakulások, fejlesztések és képességbővítések eredményeként napjainkra már a hagyományos nemzetbiztonsági szférán túlmutató szolgáltató, támogató, adatszerző, szakértői típusú nemzetbiztonsági szolgálattá vált.

A szolgálat tevékenységét az elmúlt évtizedekben több tanulmány ismertette, amelyek főként a szervezet helyét és szerepkörét hangsúlyozták. Egy-egy gondolat erejéig megjelent a kutatás-fejlesztés, valamint a tudományos munka kérdésköre is, amely a szervezet szinte minden tevékenysége mögött megtalálható.

A tudományos munka történeti szálait tekintve, a rendszerváltozást megelőzően azok elsődlegesen a szervezetszerű folyamatokba építetten jelentek meg. A rendszerváltozást követően pedig a szervezet az elavult technikai eszközrendszerek kiváltására,⁴ és az új szolgáltatások, képességek kialakítására helyezte a hangsúlyt (röviden kutatás-fejlesztés), és a tudományos tevékenységek is ennek mentén koncentráálódtak. Amíg ebben az időszakban az egyéni jellegű tudományos munka terén csökkenő tendencia volt tapasztalható, addig napjainkra – a kutatás-fejlesztés kiemelt szervezeti szerepe mellett – „már kimutatható egy hullámzó, de a korábbiakhoz képest pozitív irányba mutató egészséges fejlődési folyamat”.⁵

„A Nemzetbiztonsági Szakszolgálat olyan munkahely ugyanis, ahol nemcsak napi rutin feladatok megoldásai történnek, hanem egyben kutatóhely, ahol a fejlődést olyan tudományos műhelyek (is) segítik képzett, fokozatot szerzett kutatókkal, akik a napi feladatokat a legfrissebb ismeretek alkalmazásával oldják meg.”⁶

Napjainkban az NBSZ érdeklődési köre – tudományterületi megközelítésben – rendkívül széles körű, így értelemszerűen sokoldalúnak kell lennie azoknak az irányoknak is, ahonnan ezeket képes kielégíteni. Feladatait áttekintve látható, hogy a természet- és társadalomtudományokon belül kiemelt szerepet kapnak a műszaki (informatikai, távközlési), a kémiai vagy akár a nyelv-, a jog- és a rendészettudományi ismeretek. Az NBSZ életében a kutatás-fejlesztés területei a szervezet működésének nélkülözhetetlen, rendszerszintű elemét jelentik, amelyek kezdeti előzményei az adott tevékenységek történeti fejlődése (például III/V. Csoportfőnökség) mentén is kimutathatók.

³ A szervezet, és az általa képviselt tevékenységek rendszerváltozásig visszatekintő múltjában joggal kereshetjük a kezdeti „hiányzó” öt évet, amely habár egységes keretekben, még nem önállóan, hanem az 1990-ben létrehozott Nemzetbiztonsági Hivatal keretei között formálódott.

⁴ DINYA–RAÁB 2012.

⁵ HAZAI 2018, 283.

⁶ HAZAI 2018, 284.

A kérdéskör történeti szálai, „a szervezetszerű” tudományos munka időszaka

A történelemben visszatekintve a „titkosszolgálatok” életében számos példát találhatunk arra, hogy egy újonnan létrejövő nemzetbiztonsági szervezetrendszer elemeiben a múltból merítkeznek. Felismerve, hogy a demokratikus államok sem mondhatnak le a jogállami normáknak megfelelő keretek között működő nemzetbiztonsági struktúrákról, a jogalkotók 1990-ben is bizonyos értelemben a korábbi szervezeti elemek nyomdokain kezdték el az építkezést. A 26/1990 MT rendelet,⁷ amely létrehozta az új nemzetbiztonsági szolgálatokat, közvetve a szakszolgálati jellegű tevékenységekre is hatással volt, hiszen alapjaiban nem bontotta meg a titkos információgyűjtés technikai és szakmai rendszerét, ezzel lehetőséget biztosítva egy új, a kor társadalmi és jogi elvárásainak megfelelő és nem utolsósorban a technológiai és gazdasági lehetőségekhez illeszkedő hatékony nemzetbiztonsági szervezet létrehozásának. A belügyminiszter 18/1990. BM számú 1990. február 14-én kiadott, Belügyminisztérium szervezetének változásáról szóló utasítása, a többi Csoportfőnökséggel szemben ekkor még nem szüntette meg a BM III/V. Csoportfőnökséget, továbbá annak szervezetébe átsorolta a BM III. Főcsoportfőnökség négy önálló osztályát is. Lényegében a BM szervezetében maradván, „újabb döntésig” az így létrejövő, elsősorban technikai-műszaki vonatkozású és infrastruktúrájú terület feladata lett a nemzetbiztonsági szolgálatok és a rendőrség bűnügyi szerveinek munkájához szükséges technikai és egyéb szolgáltatások biztosítása.⁸

A nemzetbiztonsági és bűnügyi területek „titkos szolgálati eszközökkel való” kiszolgálásának szervezeti rendezését a nemzetbiztonsági szolgálatok megszervezését végző minisztertanácsi bizottságtól várták.⁹ A megoldást a 1062/1990 (IV. 4.) MT határozat¹⁰ biztosította, amely értelmében a nemzetbiztonsági és bűnügyi szervek titkosszolgálati eszközökkel való kiszolgálását végző szerve (a megjelenő megfogalmazás szerint: szakszolgálat) azonnali hatállyal a Belügyminisztériumtól a Nemzetbiztonsági Hivatal szervezetéhez került.

A gyakori megállapítás, hogy a korabeli Állambiztonsági Főcsoportfőnökség III/V. (Operatív Technikai) Csoportfőnöksége jelentette a formálódó szakszolgálati terület alapját, tehát részben igaznak tekinthető. Mindez egy adott történelmi pillanatot jellemzett, hiszen maga az Operatív Technikai Csoportfőnökség is számos szervezeti átalakításon ment keresztül működésének közel 30 éve alatt.¹¹ A terület szervezet-

⁷ 26/1990. (II. 14.) MT rendelet, a nemzetbiztonsági feladatok ellátásának átmeneti szabályozásáról.

⁸ MNL OL XIX-B-1-ar 10-21/18/1990. A belügyminiszter 18/1990. (1990. február 14.) BM számú utasítása a Belügyminisztérium szervezetének változásáról.

⁹ A nemzetbiztonsági szolgálatok létrehozásáról és működési feltételeiről szóló 3039/1990. sz. MT határozat (1990. február 2.), 2. pont. Elérhető: www.parallelarchiv.org/document/1833 (A letöltés dátuma: 2019. 11. 02.)

¹⁰ 1062/1990 (IV.4.) MT határozat a nemzetbiztonsági szolgálatok és a rendőrség bűnügyi szervei titkosszolgálati eszközökkel való kiszolgálásának szervezeti megoldásáról. *Magyar Közlöny*, 30. sz. 629.

¹¹ A III. Főcsoportfőnökség korabeli szervezeti változásait tekintve egyes, később az NBSZ-nél megjelenő területek, a rendszerváltozást megelőzően nem a III/V. Csoportfőnökség keretei között működtek, hanem a Főcsoportfőnökség közvetlen alárendeltségében, önálló osztályként funkcionáltak.

történetét feldolgozó tanulmányokból¹² jól látható, hogy az egyes időszakokban az akár ezer fő fölé emelkedő terület az átszervezések révén gyakran pár száz fős létszámmal működő kis területté csökkent vissza.

A felölelt tevékenységek szinte mindegyike kutatás-fejlesztési szempontból igényes terület volt, ahol a korabeli szervezetrendszer technikai-kutatási területeire hárult, hogy belső fejlesztésekkel, hazai iparági szereplők bevonásával, valamint nemzetközi (szocialista) titkosszolgálati partneri kapcsolatokon keresztül biztosítsák a különböző szakterületek technikai eszközeit. A külső technológiai környezet változásaira való reagálás igénye már a korszakban is nyomon követhető, és mint megfogalmazták: „A műszaki-technikai fejlődés felgyorsulása miatt [...] erősíteni szükséges az elektronikai kutató, a tervező, fejlesztő és kivitelező tevékenységet.”¹³

A kutatások, fejlesztések szerepe az akkori ügyrendben is megjelent, miszerint: a „Csoportfőnökség tevékenységével a főcsoportfőnökség operatív és vizsgálati szerveinek munkáját segíti [...] Eszközei állandó fejlesztését részben önállóan végzi, másrészt együttműködik a Műszaki Fejlesztési Csoportfőnökséggel és igénybe veszi [...] a tudományos kutatóintézetek, a vállalatok és külső munkatársak segítségét”.¹⁴ Ügyrendje alapján tevékenysége – a teljesség igénye nélkül – felölelte az operatív-technikai eszközök fejlesztésével, üzemeltetésével, karbantartásával, az eszközök fejlesztésére és gyártására irányuló operatív-műszaki követelmények kidolgozásával, valamint a vegyi-, nyomdatechnikai kutatási, fejlesztési feladatok végzésével járó feladatokat. A működés során kapcsolatot tarthattak kutatóintézetek, üzemek vezetőivel, dolgozóival, valamint másodállású külső szakembereket foglalkoztathattak.¹⁵ Mindez visszatekintve jól jelzi a korszakra is jellemző tudományos kapcsolatok jelenlétét és szükségességét. Látható az is, hogy az NBSZ „elődszervezeteinél már az 1960-as évek végétől intenzív kutatói tevékenység és tudományos munka folyt. Ezek a kutatások és tudományos munkák akkor még elsősorban a Szakértői Intézetben zajlottak”.¹⁶

A rendszerváltozás pillanatában már egy alapvetően technikai, szakértői tevékenységekkel foglalkozó erőteljesen letisztított és lecsökkent létszámú csoportfőnökséggel találkozhatunk, amely területek, valamint a főcsoportfőnökség közvetlen osztályaiként működő más elemek egy szervezeti egységhez (NBH SZOTI) történő integrálása jelenthette a későbbi szakszolgálati ágak fejlődésének rendszerváltozás után kezdetét. Ebben az időszakban önálló kutatás-fejlesztési szervezeti egységgel, vagy akár a tudományos munka egyéb területeit összefogó megoldással még nem rendelkezett a formálódó szervezet.

¹² Lásd például EHRENBERGER 2017, valamint EHRENBERGER 2018.

¹³ ÁBTL 1.11.1. (92. d.) (nyt. sz.: 45-20/26/1983.) Javaslat a BM III. Főcsoportfőnökség központi és a rendőrfőkapitányságok állambiztonsági szervei szervezeti korrekciójára (BM III. Főcsoportfőnökség, sz.n., kelt: 1983.10.28-án) idézi EHRENBERGER 2018, 7.

¹⁴ A Belügyminisztérium III/V. Csoportfőnökség Ügyrendje, 1972, 3. pont. Elérhető: www.abtl.hu/sites/default/files/forrasok/ugyrend_5.pdf (A letöltés dátuma: 2019. 11. 02.)

¹⁵ A Belügyminisztérium III/V. Csoportfőnökség Ügyrendje, 1972, 16. pont. Elérhető: www.abtl.hu/sites/default/files/forrasok/ugyrend_5.pdf (A letöltés dátuma: 2019. 11. 02.)

¹⁶ BODA 2014, 96.

A „kutatás-fejlesztés önálló” jelentősége, szerepe

„A tudományok és a technika az utolsó évszázad óta nagyarányú fejlődésnek indult és napjainkban már rohamléptekkel törtet előre. A korszakalkotó felfedezések, találmányok, a meglévők fejlesztése és tökéletesítése egymást érik.”¹⁷ Az 1936-ban közzétett gondolat lényegében a hatvan évvel később létrejövő Szakszolgálatra vetítve is igaznak tekinthető. A változásokra, fejlődésre reagáló kutatás és fejlesztés szervezeti keretei az NBSZ működésének évtizedei alatt ennek megfelelően több alkalommal is átalakultak. Egyes időszakokban önálló szervezeti keretben, más időszakokban megsztottan láthatjuk a tevékenységet. Anélkül, hogy a változásokat és eredményeket¹⁸ tételesen felsorolnánk, a titkos információgyűjtés képességeinek évtizedeken átívelő folyamatos fejlesztése, a kibervédelem 2013-ban történő szervezethez kerülése és kiteljesedése,¹⁹ valamint az egyes időszakokban a kutatóintézeti jelleget is öltő szakértői feladatkörök jól mutatják az aktuális tudományos ismeretek jelenlétét.

Az új technológiák, innovatív megoldások rendszerbe állítása és alkalmazása a nemzetbiztonsági szolgálatok számára hagyományosan fontos szempontként jelenik meg. „Hisszük azt, hogy a tudományos szemlélet, a tudományos munka befektetés a jövőbe, hogy a tudás növelése, a tudományos igényességgel végzett szakmai munka, értékelés-elemzés, a stratégiai célokhoz illeszkedő, ezek megvalósítását célzó kutatások, fejlesztések az eredményesség, a magas színvonalú szolgáltatás pillérei. Az NBSZ mindig ezen elvek mentén támogatta a tudományos munkákat, módszertani kutatásokat, elemzéseket, javaslatokat.”²⁰ A megállapítás a technikai feladatellátásokban érintett szervezetek, illetve az NBSZ esetében különösen igaz, ahol a folyamatos fejlődés, illetve a „képességvesztés” elkerülése érdekében a biztonságpolitikai és technológiai környezet követése kiemelt feladat. Mindemellett figyelembe kell venni, hogy a szféra kutatási és fejlesztési kérdései sajátosnak tekinthetőek, hiszen:

- „Feladatrendszereikből adódóan céljaik, szakmai igényeik speciális jellegűek, amelyek egyedi fejlesztési irányokat eredményezhetnek.
- Működésük, így eszközrendszereik egy részéhez nagyfokú konspiráció kapcsolódik, amely nemcsak az alkalmazás időszakában, hanem már a fejlesztések során is jelentőséget kap.
- Az állam (és szervezetei) oldaláról jelentkező információs igényeket kell kiszolgálniuk, amelyek technikai feltételrendszerének megteremtése állandó változásra és fejlődésre készíti a szervezeteket.

¹⁷ RIDEGH–OLCHVÁRY–MILVIUS 1936, 2.

¹⁸ Gondoljunk csak a szervezet működésének első évtizedére jellemző elhasznált eszközrendszerek kiváltásának megkezdésére, a vezetékes-, illetve a mobilhálózatok ellenőrzésének rekonstrukciós folyamataira, a következő évtizedre átnyúló rádiótávközlési rekonstrukciós munkáira, vagy akár az elektronikus megrendelési rendszer kialakítására, de ide sorolható az IP-alapú kommunikációt ellenőrző rendszer kialakítása a kétezres évek közepén. <http://docplayer.hu/9553751-11-cim-polgari-nemzetbiztonsagi-szolgalatok.html> (A letöltés dátuma: 2019. 11. 02.)

¹⁹ Az évtized fontos mérföldköveként tekinthetünk a kiberbiztonság területének 2013-ban történt megjelentésére és fejlődésére (2015 Nemzeti Kibervédelmi Intézet létrehozása).

²⁰ HAZAI 2018.

- Működésük nem elválasztható a külső környezetben végbemenő folyamatoktól, így az információforrások körének állandó bővülése előrelépésre (vagy legalább lépéstartásra) készíti a szervezeteket.
- A fejlődés alapfeltételeként jelenik meg a gazdasági-költségvetési források megléte, a tudásbázis folyamatos fejlesztése, és a magasan képzett humán erőforrás (szakembervonzat).²¹

Fenti szempontok figyelembevételével, az NBSZ-nél tudományos igényű, a stratégiai célkitűzéseknek megfelelő szervezeti szintű kutatás, a szakmai munkát támogató kutatás-fejlesztés végrehajtására több program, kutatási célfeladat is indult az elmúlt három évtizedben. Nagyszámú, esetenként szűkebb szakmai keretek között folytatott, a szervezeti célok alapján meghatározott saját kutatási-fejlesztési projekt teljesült.

Napjainkban a nemzetbiztonsági szervezetek esetében is egyre inkább szükség-szerűen előtérbe kell, hogy kerüljenek az új, tudományos-kutatási célú együttműködési formák, hiszen nemzeti szinten is változik a kutatási környezet és struktúra. A Csiki Tamás és Tálás Péter szerzőpáros védelmi beszerzés és kutatás-fejlesztés kapcsolattal foglalkozó – katonai/védelmi ágazatot vizsgáló – tanulmányában megállapított következtetés, igaznak tekinthető a nemzetbiztonsági szférára is, hiszen „korábban a védelmi szféra [...] igényeinek biztosítása kifejezetten katonai [nemzetbiztonsági vonatkozásban »saját« – szerzők megjegyzése] kutatás-fejlesztési tevékenységként valósult meg a hadiipar [nemzetbiztonsági vonatkozásban »szűk és célzott ipari« szerzők megjegyzése] szereplők részvételével, és az állami kutatási források által támogatott katonai kutatások jelentették az innováció élvonalát, mára ez a helyzet jelentős mértékben megváltozott. Az innováció fő hajtóereje ma a civil szféra, amely döntően magántőke befektetésével, kereskedelmi célból folytatja a legújabb technológiák fejlesztését, és az így született eredményeket”²² veszik át a védelmi területek, ide sorolva a nemzetbiztonságot is.

A tanulmány megállapítja, hogy ezeknél a szervezeteknél a kutatások bár jóval kisebb súllyal vannak jelen mind nemzeti, mind nemzetközi szinten, a tevékenységből adódó specifikusság indokolja azt, hogy része kell legyen a szervezet életének. Az a tudás, amely a technológiai fejlődés, az újdonságok követéséből ered segíti azoknak a kockázatoknak a kezelését, amelyeket a technológiai változások idéznek elő biztonsági környezetünkben, és alapja a stratégiai jellegű, átgondolt, hosszú távú tervezésnek ezeknél a szervezeteknél.

„A kutatás alapértelmezésben a kutatóintézetek és az egyetemek feladata”,²³ így napjainkban a Szakszolgálat életében ismét felértékelődnek az egyetemekkel megvalósuló tudományos és képzési kapcsolatok, amelyet számos projekt, nyíltan közzétett partnerségi megállapodások, ösztöndíjak, pályázati formák is jeleznek. Ide sorolhatók a humán erőforrás biztosítását megcélzó képzési és gyakornoki képzési együttműködések, és egyéb közös pályázati formák.

²¹ DOBÁK 2013, 66.

²² CSIKI–TÁLÁS 2013, 112.

²³ HAZAI 2018, 282.

A tudományos munka egyéb keretei

Értelemszerűen a kutatás-fejlesztés „rendszerszintű” feladatai nem keverendők össze az ágazati tudományos tanácsi szerkezet biztosította tevékenységekkel, azonban a megfelelő irányultságú egyéni kutatások hatékonyan segíthetik a szervezet működését is. Az ezzel járó többletterhet felvállaló állomány aktív tagjává válhat az adott szakterület munkáját közvetlenül támogató, tudományos ismereteket nem nélkülözhető folyamatoknak.

A titkosszolgálati szféra műszaki-technikai területein a kilencvenes éveket megelőzően is születtek jelentős tudományos értéket képviselő eredmények. Számos sikeres, tudományos eredménnyel bíró értekezést írtak meg a fizika, a kémia, az analitika és a szakértői munka szempontjából fontos tudományterületeken. Ezeknek a munkáknak a jelentősége, tudományos értéke vitathatatlan. Meghatározó alapokat teremtettek annak a tudományos fejlődésnek, amely elengedhetetlen volt a korszak sikeres tevékenységéhez, és amely a mai kor követelményei szempontjából is értékálló.

Fontos eredmények jöttek létre például a papírkémia és technológia területén, így a fényelnyelés tanulmányozásában a diffúzsórázó rendszerekben, a nyomdaipar területén, a papír öregedésének vizsgálatában, vagy például a kézírások szakértői elemzésében. Több tudományos munka készült az emissziós színképelemzéssel és elektronsugaras mikroanalízissel végzett vizsgálatok eredményeiről. A lumineszcencia, az elektrosztatikus nyomkimutatás témakörökben is olyan eredmények kerültek napvilágra, amelyek a gyakorlatban is alkalmazhatók voltak, illetve jelen vannak a jelen kor feladatainak megoldásaiban.

Az 1989–90-es évekre nagyszámú – nagyobb részt műszaki területen – tudományos fokozattal rendelkező szakember, mérnök dolgozott a szervezetben. A változások eredményeként, azonban ez a létszám jelentősen lecsökkent. Ez részben következménye volt a szervezeti átalakulásnak, de a tudományos fokozat megszerzésének feltételeiben, folyamataiban történő változások is jelentős szerepet játszottak. Ez természetesen nem jelentette azt, hogy megszűnt a kutatási tevékenység, de a kilencvenes években lényegesen kisebb volumenben, szűkebb szakmai területen, egy-egy konkrét témában volt tetten érhető. Így például a papírok öregedési folyamatainak, illetve spektroszkópiai viselkedésének tanulmányozása a szakértői módszerek fejlesztésében, illetve az aktuális bankjegyreform feladatainál hasznosult. A robbanóanyag-analitikai vizsgálati módszerek kutatása megteremtette az alapokat a vegyi szakértői szakterület – mára már akkreditált – szakértői módszertanának. 2010-ben azonban már csak 4 fő rendelkezett a Szakszolgálatnál tudományos fokozattal. Fontos megjegyezni, hogy a szervezetszerűen, külső állami kutatóintézményekkel folytatott együttműködésben végzett kutatási tevékenység a Szakszolgálat első évtizedében továbbra is komoly támogatást jelentett elsősorban szakértői szakterületeken (nyelvészet, vegyész szakértés).

Az egyéni tudományos ambícióknak és a szervezet támogatásának köszönhetően a tudományos fokozattal rendelkezők létszáma fokozatosan emelkedett. A műszaki tudományok területe mellett a társadalomtudományok területén, például a jogtudomány, valamint a hadtudományok területéhez sorolható témakörökben folytatott

kutatói tevékenységek eredményeként 2013-ra 11 főre bővült a Szakszolgálatnál tudományos fokozattal rendelkezők száma.

Ezen a téren 2010, az NBSZ belügyminiszteri irányítás alá kerülése fordulópontnak tekinthető, amely a tudományos munka szervezeti kereteiben jelentős változást hozott. A 6/2006. (BK 4.) BM utasítás²⁴ értelmében a Belügyi Tudományos Tanács tagjainak sorában létrejött a NBSZ Tudományos Tanácsa²⁵ is, amely az NBSZ Főigazgatója közvetlen irányítása alatt működő, demokratikusan szerveződő szakmai, tudományos fórum.²⁶ Mint a szolgálat honlapján is olvasható,²⁷ alaprendelgetése, hogy

- szervezeti keretet teremtsen az NBSZ szervezeti egységeinél folytatott tudományos tevékenységnek,
- a szakmai feladatok végrehajtásának támogatása,
- a színvonal növelése érdekében segítse az NBSZ szakterületeihez kapcsolódó tudományos ismeretek megosztását, fejlesztését, valamint a szakmai döntéseket.

Az utasítás felöleli az adott szervezet – így az NBSZ – szakterületeinek gyakorlatával kapcsolatos új ismeretek szerzésére, meglévő ismeretek alkalmazására, fejlesztésére, az állomány képzettségi színvonalának emelésére irányuló, kutató, alkotó, tudományszervező tevékenységet. A tudományos tevékenységek megfogalmazott ágazati céljai, többek között a szervek munkája hatékonyságának növelése, a hazai és nemzetközi szakmai együttműködésének fejlesztése, vagy akár a foglalkoztatottak oktatásának, képzésének támogatása.²⁸ Ennek kereteit a tudományos kutatások, a tudományos képzések, valamint tudományszervezői tevékenységek elősegítése biztosíthatja. Az utasítás előremutató módon támogatja a tudományos munkára vonatkozó kezdeményezések és feltételek kialakítását.

Fentiekkel összhangban az NBSZ az utóbbi évtizedben jelentős hangsúlyt fektetett a tudományos munka ösztönzésére és támogatására.²⁹ Rendelgetése, céljai, törekvései között megfogalmazva is olvasható, hogy a szolgálat „folyamatos fejlődésre törekszik a tudományos, valamint az önálló kutatás-fejlesztési eredmények adaptálásával, munkatársai szakismereteinek bővítésével...”³⁰ Ennek eredményeként értékelhető, hogy amíg a rendszerváltozást követő első két évtizedben a szolgálatnál tudományos fokozattal rendelkezők száma csupán néhány fő volt, addig 2010–2019 között jelentősen megnőtt a különböző hazai egyetemeken és tudományterületeken egyéni kutatásokat vállalók köre. Az évtized alatt volt olyan időszak, amikor több mint 20 fő volt a tudományos fokozatot szerzettek, illetve PhD-tanulmányokat folytatók létszáma.³¹

Az alábbi táblázatban foglaljuk össze a jelenleg folyamatban lévő kutatási témákat az oktatási intézmények megnevezésével.

²⁴ A 6/2006. (BK 4.) BM utasítás (a belügyi tudományos kutatói és tudományszervezői munkáról).

²⁵ 6/2006. (BK 4.) BM utasítás, 10. pont.

²⁶ <https://nbsz.gov.hu/?mid=37> (A letöltés dátuma: 2019. 12. 01.)

²⁷ <https://nbsz.gov.hu/?mid=37> (A letöltés dátuma: 2019. 12. 01.)

²⁸ 6/2006. (BK 4.) BM utasítás, 6. pont.

²⁹ A TT megalakulását követő években több nemzetközi és hazai szakmai konferenciára került sor.

³⁰ <https://nbsz.gov.hu/?mid=14> (A letöltés dátuma: 2019. 12. 01.)

³¹ HAZAI 2018, 283–284.

1. táblázat

Folyamatban lévő doktori tevékenységek

Oktatási intézmény	Kutatási téma
Óbudai Egyetem, Biztonságtudományi Doktori Iskola	Védett helyiségek információbiztonsága, szempontrendszer kidolgozása védett helyiségek kialakítására és fenntartására.
NKE Katonai Műszaki Doktori Iskola	Engedélyhez nem kötött professzionális rádiótávközlés ellenőrzési lehetőségeinek kutatása.
ELTE BTK Nyelvtudományi Doktori Iskola	Kognitív nyelvészet, emóciók magyar nyelvű szövegekben, tartalomelemzés.
NKE Közigazgatás-tudományi Doktori Iskola	Szerbiában és Horvátországban az elmúlt 20 évben lezajlott társadalmi folyamatok értékelése (európaizáció a Balkánon).
Óbudai Egyetem, Biztonságtudományi Doktori Iskola	Call centerek szervezeti struktúra követelményeinek meghatározása, a biztonság tudatosság jegyében.
NKE Rendészettudományi Doktori Iskola	Az infokommunikációs környezet változásainak hatása az információgyűjtés fejlődésére.
NKE Rendészettudományi Doktori Iskola	Biometrikus beszélőazonosítás, a beszélőazonosítás módszertanának fejlesztése.
ELTE BTK Nyelvtudományi Doktori Iskola	Beszélőprofil készítése, életkor felismerése fonetikai vizsgálatokkal.
NKE Hadtudományi Doktori Iskola	A mesterséges intelligenciák alkalmazási lehetőségeinek vizsgálata a biztonságpolitikai kutatásokban.

Forrás: a szerzők szerkesztése

A jövő

A jövőt tekintve, biztosan állítható, hogy a tudomány, a kutatás, az innováció jelentősége az NBSZ életében egyre inkább meghatározó szerepet játszik. Még 2011-ben³² a Szakszolgálat úgy definiálta magát, mint a legfiatalabb, legnagyobb költségvetésű, legnagyobb létszámú, tevékenységében a legösszetettebb, de egyben a legtagoltabb magyar nemzetbiztonsági szolgálat. Kiadták az *NBSZ Jövőképe* dokumentumot, amely alapján a szervezet jövőbeli céljai között fogalmazta meg, hogy többek között szakterületén a jövőkutatás, a fejlesztés és az újítás központja lesz.³³ Erős oldalai között a jól képzett és kreatív munkaerőt, a környezeti hatásokhoz alkalmazkodó szervezeti felépítést, kiváló felszereltségét vagy akár a nemzetközi szinten előremutató fejlesztéseket határozta meg. A 2–10 év közötti időtávlatra készített jövőképében felvetett, technológiai környezetben várható változásokat érintő kérdésre, az informatikai rendszerek ugrásszerű fejlődését, a felhasználói titkosítás térnyerését, a hírközlési és információtechnológia további összeolvadását (konvergenciáját), újabb ellenőrizendő kommunikációs formák megjelenését, az elektronikus információáramlás fejlesztését/fejlődését vetítette előre a szervezet. Napjainkban már látható, hogy előrejelzései helytállóak voltak.

³² 2011. március 25-én ünnepelte a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat fennállásának 15. évfordulóját.

³³ BODA 2013.

Anélkül, hogy részletes jóslatokba bocsátkoznánk, a nemzetközi szinten zajló, tudományos fejlődés „megértésének” és „követésének” szükségessége minden bizonnyal meghatározó marad. Mindezek azonban már olyan, nemzetközi szinten jól látható változások légkörében zajlanak, mint

- a tudomány új eredményeihez való globális szintű hozzáférés lehetősége,
- fejlett technológiák terén a határokon átnyúló kutatási kapcsolatok felértékelődése,
- az internetre és az informatikára épülő „szabad” fejlesztési lehetőségek felerősödése,
- a kutatási-fejlesztési tevékenységek decentralizálódása,
- civil szereplők, intézetek, egyetemek, kutatási és innovációs központok szerepének erősödése,
- a „tudományos nyitottság” figyelembevételével a „nemzetbiztonsági érdekek és zártság” képviselője,
- az innovatív gondolkodás felértékelődése, új tudományterületek megjelenése,
- az egyetemi-kutatói-vállalati közegben létrejövő új tudományos eredmények, innovációk növekedése,
- a védelmi és civil célú technológiák közötti korábbi éles határvonalak elmosódása, csökkenése,
- valamint a K+F területek kiemelt jelentősége.

Összességként megfogalmazható, hogy fejlődő világunkban a különböző tudományterületeken létrejövő számos új tudományos eredmény sikeresen segítheti az NBSZ feladatainak ellátását, de a gyors technikai változások hatásaira, a kihívásokra csak magasan képzett, komplex felkészültséggel rendelkező szakemberekkel adhatók meg a megfelelő válaszok. A mindennapi szakmai munka, illetve a szolgálat működésének hatékonyságát növelő projektek sikeres végrehajtásához elengedhetetlen a munkatársak naprakész elméleti és gyakorlati felkészültségének folyamatos növelése.³⁴ Ehhez ad biztos alapokat a tudás, amelyet a kutatás, a tudományos tevékenység tart naprakészen. A tudományos alapokon nyugvó egyéni tudás, készség által biztosítható az a fajta komplex tájékozottság és felkészültség, ami lehetővé teszi a szervezet számára a hatékony feladat-végrehajtást, illetve a problémák megoldását.

A Szakszolgálatnál ennek a tevékenységnek az értéke mindig abban volt mérhető, hogy mennyire sikerült az így kapott eredményeket alkalmazni a napi feladatok végrehajtása során. Ennek érdekében mindig cél volt, és feladat napjainkban is:

- a világos stratégia, az átgondolt, felvállalható közép- és hosszú távú tervezés,
- a folyamatos tanulás, az innováció és a fejlődés szervezeti kultúrába való integrálása,
- a technológiai tudatosság – vagyis annak megértése és feltérképezése, hogy a jövőben milyen technológiák kerülhetnek előtérbe, ezeknek mi lesz a hatása a nemzetbiztonsági feladatokra,
- a környezeti hatások vizsgálata.

³⁴ NBSZ Tudományos Tanácsának Stratégiája.

Felhasznált irodalom

- A Nemzetbiztonsági Szolgálat stratégiája* (2012). Budapest, NBSZ.
- BODA József (2013): A Nemzetbiztonsági Szakszolgálat helye és szerepe a titkos információgyűjtés rendszerében. *Hadtudomány*, 23. évf. 1-2. sz. 41–61.
- BODA József (2014): A tudomány az állambiztonság és a nemzetbiztonság szolgálatában. *Nemzetbiztonsági Szemle*, 2. évf. Különszám. 81–100.
- CSIKI Tamás – TÁLAS Péter (2013): A védelmi beszerzés és kutatás-fejlesztés kapcsolata a védelmi tervezés rendszerében – nemzetközi tapasztalatok. *Nemzet és Biztonság*, 6. évf. 3-4. sz. 107–142.
- DINYA Lajos – RAÁB Mihály (2012): A Nemzetbiztonsági Szakszolgálat technikai fejlődése a rendszerváltástól napjainkig, In CSÓKA Ferenc szerk.: *Szakszolgálat Magyarországon, avagy tanulmányok a hírszerzés és titkos adatgyűjtés világából (1785–2011)*. Budapest, NBSZ. 487–494.
- DOBÁK Imre (2013): Technológiai fejlődés – titkosszolgálatok. In FEKETE Károly szerk.: *Kommunikáció 2013 Konferencia*. Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem. 66.
- EHRENBERGER Róbert (2017): A BM III/V. Csoportfőnökség szervezettörténete 1962–1971 között. *Betekintő*, 3. sz. Elérhető: www.betekinto.hu/sites/default/files/betekinto-szamok/2017_3_ehrenberger.pdf (A letöltés dátuma: 2019. 12. 01.)
- EHRENBERGER Róbert (2018): A BM III/V. Csoportfőnökség szervezettörténete 1971–1990 között. *Betekintő*, 1. sz. Elérhető: www.betekinto.hu/sites/default/files/betekinto-szamok/2018_1_ehrenberger.pdf (A letöltés dátuma: 2019. 12. 01.)
- HAZAI Lászlóné (2018): Gondolatok, Tudományos tevékenység 2010–2014. In DOBÁK Imre – HAUTZINGER Zoltán: *Szakmaiság, szerénység, szorgalom*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó. 281–287.
- RIDEGH Rajmond – OLCHVÁRY-MILVIUS Attila (1936): *Bűnügyi nyomozástan I. kötet*. Budapest, Hornyánszky Viktor RT. m. kir. udv. Könyvnyomda.

Internetes forrás

- A Nemzetbiztonsági Szakszolgálat jövőképe* (2011). Budapest, NBSZ. Elérhető: <https://nbsz.gov.hu/akadalymentes/docs/jvovekep.pdf> (A letöltés dátuma: 2019. 12. 01.)
<http://docplayer.hu/9553751-11-cim-polgari-nemzetbiztonsagi-szolgalatok.html> (A letöltés dátuma: 2019. 11. 02.)

Jogforrások

- 1062/1990 (IV. 4.) MT határozat a nemzetbiztonsági szolgálatok és a rendőrség bünygyi szervei titkosszolgálati eszközökkel való kiszolgálásának szervezeti megoldásáról. *Magyar Közlöny*, 30. sz.
- 26/1990. (II. 14.) MT rendelet a nemzetbiztonsági feladatok ellátásának átmeneti szabályozásáról
1995. évi CXXV. törvény a nemzetbiztonsági szolgálatokról

Az NBSZ Tudományos Tanácsának Stratégiája

Belügyminisztérium III/V. Csoportfőnökség Ügyrendje, 1972. Elérhető: www.abtl.hu/sites/default/files/forrasok/ugyrend_5.pdf (A letöltés dátuma: 2019. 11. 02.)

3039/1990. sz. MT határozat (1990. február 2.) a nemzetbiztonsági szolgálatok létrehozásáról és működési feltételeiről. Elérhető: www.parallelarchive.org/document/1833 (A letöltés dátuma: 2019. 11. 02.)

18/1990. (1990. február 14.) BM számú utasítás a Belügyminisztérium szervezetének változásáról

6/2006. (BK 4.) BM utasítás, a belügyi tudományos kutatói és tudományos szervezői munkáról. Elérhető: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A06U0006.BM&txrefere=00000003.TXT> (A letöltés dátuma: 2019. 11. 02.)